

Synodaliteit en herderlijke zorg in de parochiefederaties

Pastoraal-theologische conferentie voorjaar 2004

Ter inleiding

In de voorbije jaren groeide er in ons bisdom helderheid over het structurele raamwerk van de parochiepastoraal. Hierbij brachten we de parochies samen in welomschreven federaties, maar de parochies blijven de basiseenheid van de territoriale pastoraal. Het is niet de bedoeling om het federatieniveau maximaal uit te bouwen ten koste van de afzonderlijke parochies.

Nu er hierover helderheid is, spitsen we vandaag onze aandacht toe op de vraag hoe het leven van onze parochiegemeenschappen kan groeien. Hierbij geven we vandaag bijzonder aandacht aan de opdracht van het parochieteam en aan de opdracht van het federatieteam.

Deze visietekst werd reeds besproken op de bisschopsraad, de dekensvergadering, de priester-raad en op de dag van de moderatoren in juni 2003. We nemen hem nu in elk decanaat door met de priesters, diakens en parochieassistenten.

Een belangrijke doelstelling van deze samenkomst bestaat erin dat we deze visie beter leren kennen, dat we er samen over nadenken en zo stilaan op weg gaan vanuit dit perspectief.

We doen dit in drie stappen:

- *In de eerste stap* kijken we naar enkele grondgegevens in alle parochiepastoraal.

Er is vooreerst de *zending* van de christenen temidden van de mensen. Als christelijke gemeenschap ontvangt elke parochie de *zending* om Gods liefde krachtig aanwezig te brengen onder de mensen.

We kijken naar de christenen in onze parochies en naar hun *gaven en charismata*. Deze dienen gevoed, gestimuleerd en gevaloriseerd te worden.

We kijken ook naar *de herders*. De Heer geeft immers aan elke parochie een herder. Bij hem ligt op een bijzondere wijze de zorg dat de christenen van zijn parochie groeien in hun leven met de Heer, dat de gaven die de heilige Geest hun schenkt tot ontplooiing komen, dat zij elkaar helpen en op een goede manier samenwerken tot welzijn van allen.

Alvorens naar de tweede stap te gaan, bespreken we deze grondstenen van de parochiepastoraal vanuit onze eigen parochies en ervaring

- *In de tweede stap* kijken we naar *de opdracht van het parochieteam* met het oog op de groei van een concrete parochie. Een parochie bestaat uit christenen met vele gaven. Het is belangrijk dat zij allen gevoed worden en dat hun gaven tot ontplooiing gebracht worden.

Dit brengt ons bij het belang van de *synodaliteit* in de opbouw van de parochiegemeenschap. Het getuigenis waartoe een parochie geroepen is, moet door allen gedragen worden, allen moeten daarin hun bijdrage (kunnen) leveren.

Maar ook in deze synodaliteit heeft de *herder* een eigen en belangrijke opdracht.

Het parochieteam wil het orgaan zijn, waarin op synodale wijze en onder sturing van een herder de groei en het welzijn van allen gezocht en bevorderd wordt.

Ook dat bespreken we samen vanuit de eigen inzichten en ervaringen

- *In de derde stap* kijken we naar het *federatieteam*. Voor de parochies in een federatie zullen er meerdere herders zijn: een of meer priesters die in hun herderlijke opdracht geholpen worden door diakens en leken. Dit vraagt dat deze personen elkaar regelmatig ontmoeten, uitwisselen en overleggen.

De plaats hiervoor is het *federatieteam*. In dit federatieteam draagt de moderator de zorg voor het goede samenwerken onder de herders.

EERSTE STAP: ENKELE GRONDSTENEN UIT DE PAROCHIEPASTORAAL

1. De gemeenschap van de gelovigen brengt een grote schat aanwezig onder de mensen

Een centrale overtuiging uit het eerste hoofdstuk van *Lumen Gentium* luidt: In de Kerk, - de grote kerk als zodanig, maar ook in de kleine kerk van een parochiegemeenschap – schuilt een diep en mooi geheim: deze mannen en vrouwen, deze kinderen en bejaarden, samen met hun priester en diaken brengen een grote schat aanwezig onder de mensen waartussen ze wonen.

“In Christus is de kerk – (lees ook: is een parochiegemeenschap) – als het ware het sacrament van de innige vereniging met God. Ze is het teken en het instrument van de eenheid van heel de mensheid.” (*Lumen Gentium* 1,1).

Door de christenen van Tongeren of Lommel woont God op een krachtige wijze in Tongeren of Lommel. Zoals Johannes schrijft: “Wanneer wij elkaar liefhebben, woont God midden onder ons”. Wanneer de christenen van een parochie elkaar liefhebben, woont God onder hen en dat kunnen ook anderen zien. Wanneer hun onderlinge liefde groeit, wint ook Gods aanwezigheid in hun midden aan kracht en helderheid: het licht gaat sterker schijnen voor allen.

Wanneer de christenen van Beringen of Genk onderling één zijn, smaken we reeds iets van het visioen van eenheid en vrede waartoe alle mensen en volkeren geroepen zijn: mensen uit Limburg en Wallonië, uit Italië en Polen, rijken en armen, gestudeerd en eenvoudig, arbeider en werkloze leven samen in vrede en harmonie.

De Kerk, - maar ook elke parochiegemeenschap -, staat in dienst van het komen van het rijk Gods, zegt *Lumen Gentium*. En van dat Rijk Gods is de kerk – en hopelijk ook elke parochiegemeenschap ter plaatse – reeds de kiem en de aanvang. Wie de christenen van een parochie ontmoet, mag hopen reeds iets te proeven van het Rijk Gods: liefde, vreugde, vrede, geduld, broederlijkheid, solidariteit met de armen, vriendschap met de zondaars ...

Lumen Gentium gebruikt vele beelden om te spreken over de christelijke gemeenschap als diep geheim. Eén beeld springt er bovenuit: De kerk is het lichaam van Christus: “Door hun zijn Geest mee te delen heeft Christus zijn broeders op geheimvolle wijze tot zijn lichaam gemaakt”. In dat lichaam wordt het leven van Christus uitgegoten in de gelovigen. In de christenen leeft Christus. In de christelijke gemeenschap leeft Christus.

2. Christenen met vele gaven en charisma's

Lumen Gentium zegt nog veel meer. Zo bijvoorbeeld in het tweede hoofdstuk, waar het concilie duidelijk maakt dat christenen niet puur als individu bestaan. Zij maken deel uit van een gemeenschap, het volk van God, het ene lichaam van Christus. Het concilie begrijpt de Kerk, - maar daarmee ook de parochie - wezenlijk als 'volk', als 'gemeenschap', als *communio*.

Daarbij stelt het concilie dat God aan deze gemeenschap, aan dit volk van God, aan dit ene lichaam van Christus – hoofd en ledematen - *vele gaven* schenkt: geloof, hoop, liefde, inzicht en wijsheid, gaven van onderricht, gaven van troost, gaven van diaconie. De heilige Geest is gegeven aan heel de gemeenschap en niet slechts aan enkelen.

Vaticanum II zegt daarom dat de christelijke gemeenschap *priesterlijk* is: Christus heeft haar thuis gebracht in de vriendschap met God en daarom kan zij andere mensen thuisbrengen in de vriendschap met God. Christenen zijn thuis in de vriendschap met God en kunnen andere mensen hierin thuis brengen: ze zijn op hun wijze 'priester'.

Zij is *profetisch*: het Woord van God heeft haar hart geraakt en zij kan dit Woord zo doorgeven dat dit Woord het hart van andere mensen raakt. Christenen voeden zich met het Woord en kunnen dit Woord op allerlei wijzen aanreiken aan anderen: ze zijn 'profeet'.

Zij is *koninklijk*: Christus is Jeruzalem binnengereden, gezeten op een ezel; Hij waste als een dienaar de voeten van de leerlingen. Daarom kunnen de leerlingen de voeten wassen van alle mensen. Christenen zijn op vele wijze geroepen tot de diaconie van het Koninkrijk van God.

3. Herders in dienst van gemeenschappen

Temidden van de gemeenschap der leerlingen heeft de Heer aan sommige personen op een bijzondere wijze de herderlijke zorg voor deze gemeenschap toevertrouwd. Binnen de gemeenschap van het volk van God bestaat er een herderlijk ambt. Op het vlak van het bisdom is dit de bisschop samen met zijn medewerkers, de priesters en diakens. Op het vlak van de parochie is dit de pastoor en zijn medewerkers in de herderlijke zorg, de diaken en eventueel ook leken.

Aan de herders is op een bijzondere wijze de zorg voor de christenen toevertrouwd, in het bijzonder dat ze gevoed worden aan de Tafel van het Woord en aan de Tafel van de Eucharistie, dat hun gaven en charisma's tot bloei komen en ruimte krijgen en dat de christenen in éénheid samenwerken voor het koninkrijk. Dát zegt Lumen Gentium in zijn derde hoofdstuk dat handelt over "de hiërarchische inrichting van de kerk".

Lumen gentium omschrijft dit in zijn algemeenheid als volgt:

“Om het volk Gods te weiden en steeds verder uit te breiden heeft Christus de Heer in de Kerk verscheidene ambten ingesteld. Deze zijn op het welzijn van heel het lichaam gericht.

De bedienaars staan immers krachtens de gewijde macht waarover zij beschikken *in dienst van hun broeders,*

opdat allen die tot het volk van God behoren en dus genieten van de echte christelijke waardigheid, vrijelijk en ordelijk samenwerken voor hetzelfde doel, en zo tot de redding komen.” (LG 18)

Bespreking bij de eerste stap

We hernemen elk van de drie grondstenen. Eerst kan ieder in stilte aan de hand van volgende vragen het gezegde overdenken en eventueel iets neerschrijven. Daarna wisselen we uit.

- Het geheim van elke parochie temidden van de mensen: Deze mannen en vrouwen, deze kinderen en bejaarden, samen met hun priester en diaken, brengen een grote schat aanwezig onder de mensen waartussen ze wonen.

Herken je dit ? Kan je vanuit jouw ervaring, vanuit jouw parochie(s) iets vertellen over de schat die de christenen onder de mensen brengen?

- De heilige Geest schenkt aan de christenen vele kostbare gaven en charismata.

Herken je dit ?

Heb je de indruk dat deze gaven en charismata in het leven van jouw parochie(s) voldoende gezien worden en genoeg kansen krijgen tot ontplooiing? Of is er nog veel groei mogelijk?

Hoe kunnen we ze helpen groeien en ontwikkelen ?

- Lumen Gentium zegt:

“Krachtens de gewijde macht waarover zij beschikken staan de herders in dienst van hun broeders, opdat allen die tot het volk van God behoren en dus genieten van de echte christelijke waardigheid, vrijelijk en ordelijk samenwerken voor hetzelfde doel, en zo tot de redding komen.”

Herken je je in deze visie van Vaticanum II op de opdracht van de herder?

Wat vind je zelf hierin belangrijk ?

TWEEDE STAP : HET PAROCHIETEAM
Synodaal orgaan onder toezicht van de herder
in dienst van het welzijn en de groei van de plaatselijke christelijke gemeenschap

Een parochieteam is absoluut nodig

Het welzijn en de geestelijke groei van de afzonderlijke christenen en van de parochie als geheel evenals hun dienst onder allen vraagt om een orgaan waar nagedacht wordt over het leven van de plaatselijke christelijke gemeenschap, waar de zorg om de groei en de eenheid van allen wordt opgenomen, waar dromen kunnen geboren worden en overwogen, waar initiatieven kunnen worden ontwikkeld, waar sturing en besluitvorming kan geschieden.

Uit wat we hoger zeiden, blijkt duidelijk dat heel de gemeenschap hierbij zoveel mogelijk moet worden betrokken. Het is niet louter de zaak van de herders. De reflectie, sturing en besluitvorming van de christelijke gemeenschap bezit een *synodaal* karakter: het raakt allen, het raakt heel de gemeenschap van de christenen. Een parochie is geen compagnie waar één of meerdere sergeanten de lakens uitdelen.

Concreet menen wij dat elke parochie om werkelijk parochie te zijn over zulke plaats, zulk orgaan moet beschikken, waarin dit synodale spreken, beluisteren, overleggen, onderscheiden en besluiten geschiedt. Deze plaats, dit orgaan noemen wij het **parochieteam**.

Het is een uitdrukkelijke doelstelling van het parochievicariaat en van het beleid in ons bisdom dat elke parochie een parochieteam heeft. Hierbij denken wij aan een groep van een tiental personen. (Misschien dat heel kleine parochies hierin kunnen samenwerken.)

Bij gelegenheid kan het aantal deelnemers aan het synodaal overleg uitgebreid worden. Eens per jaar kan men met een ruimere groep personen een parochiaal beraad houden. Bij het bespreken van bepaalde deelvizies kan het goed zijn andere personen in het overleg te betrekken die hierin een bijzondere competentie hebben (bv. hulp aan asielzoekers) of er nauw bij betrokken zijn (catechese – ziekenpastoraal ...).

Het parochieteam zal ongetwijfeld een en ander in de parochie moeten ter hand nemen en organiseren. Toch is het parochieteam *meer dan een organisatiecel*. Het is de plaats waar christenen uit een parochie samen met iemand die in de herderlijke zorg staat zich moeite geven om de plaatselijke christelijke gemeenschap te helpen groeien, om de christenen te helpen groeien als priester, profeet en dienaar, om te zoeken hoe het Rijk Gods dichterbij kan komen.

De opdracht van de herder in het parochieteam

Bij dit synodaal overleg in het parochieteam is steeds iemand aanwezig die deelt in de herderlijke zorg. Waarin bestaat zijn of haar specifieke opdracht in het parochieteam ?

Lumen Gentium zegt dat het herderlijke ambt wezenlijk een dienst is aan de opbouw van de *communio*. De herders dienen er zich op toe te leggen dat de christenen van een parochie vrijelijk en ordelijk samenwerken voor hetzelfde doel en dat de plaatselijke gemeenschap haar roeping opneemt en hierin groeit.

Het parochieteam is de synodale ruimte binnen een plaatselijke christelijke gemeenschap waar juist de zorg om het welzijn en de groei van allen voorop staat. De herder dient er daarom op toe te zien dat het parochieteam deze opdracht op een goede wijze waarneemt. Dat houdt verschillende dingen in:

- dat er een parochieteam is en dat het geregeld samenkomt
- dat het parochieteam zich laat gezeggen door het evangelie
- dat de leden van het parochieteam zich voldoende vormen
- dat men met elkaar deelt wat men rondom zich ziet gebeuren
- dat men samen nadenkt in het licht van het evangelie
 - over het leven van de parochie:
 - de tafel van de liturgie, de tafel van het Woord, de tafel van de diaconie
 - over het leven van de christenen:
 - de kinderen, de jongeren, de zieken, de bejaarden,
 - over het leven in de samenleving en de wereld:
 - armen, vluchtelingen, mensen op zoek naar vriendschap of naar God,
 - de solidariteit en verbondenheid met de grote wereld
- om samen te ontdekken waar het voor de christenen van deze parochie op aankomt en de nodige besluiten te nemen en te zorgen voor de uitvoering ervan:
 - waaraan meer aandacht schenken in het parochieleven,
 - wat gaan we anders doen in onze parochie
 - hoe het eigen leven van de parochie laten groeien,
 - hoe beter inspelen op de noden van de mensen die men ontdekt...
- Hierbij moeten de herders toezien op het functioneren van de synodaliteit:
 - dat zoveel mogelijk personen betrokken worden in het geheel
 - dat iedereen mag spreken en men naar elkaar luistert

- Hierbij dienen de herders de zorg voor de communio op te nemen:
 - dat men in eenklank blijft met het evangelie
 - dat men in eenklank is met de andere parochies van de federatie
 - dat men in eenklank is met het pastorale beleid van de bisschop
 - dat men in eenklank is met de wereldkerk
 - dat men de eenheid van de plaatselijke gemeenschap bewaart

Het is duidelijk dat de herders bij dit alles de leken niet vervangen. Hun is echter de zorg toevertrouwd dat deze reflectie gebeurt, dat ze ordelijk gebeurt, dat ze zich oriënteert op het evangelie, dat ze in voeling en eenheid is met de bisschop en met de christelijke gemeenschappen die elders bestaan.

Deze opdracht zal soms meebrengen dat de herders zullen moeten en mogen zeggen: dit besluit is nog niet rijp, of dit kunnen we toch niet beslissen. Met andere woorden: belangrijke besluiten vragen om de instemming van de concrete personen aan wie de bisschop de herderlijke zorg voor deze gemeenschappen heeft.

Soms kan het aangewezen zijn dat zij een besluit dat zich in het overleg lijkt op te dringen tegenhouden: omdat het onvoldoende in eenklank is met het evangelie, omdat het onvoldoende in eenklank is met de bredere stroming in de federatie of in het bisdom, of omdat de besluitvorming in de plaatselijke gemeenschap er niet rijp voor is: het zou tot te grote verdeeldheid aanleiding geven...

De herderlijke dienst is dus geen eenzame beslissingsinstantie. De herder is geen generaal of sergeant. Het gaat om *een dienst* aan de opbouw van de gemeenschap. De herderlijke zorg moet voortdurend in voeling zijn met wat leeft in de gemeenschap van de christenen: oog hebben voor de charismata, luisteren, het samen spreken bevorderen en mogelijk maken, de onderscheiding der geesten binnen het leven van de gemeenschap leiden.

Bespreking van de tweede stap

- “Een parochieteam is een echte noodzaak voor een parochie”.
Hoe zie jij dat voor de parochies waar jij als herder verantwoordelijkheid draagt?

- “Het parochieteam is in een parochie het orgaan waar het synodale spreken, beluisteren, overleggen, onderscheiden en besluiten geschiedt. “

Wat is nieuw voor je in deze visie op de inhoudelijke opdracht van het parochieteam?

Herken jij je in deze visie ?

Wat vind je zelf hierbij belangrijk ?

- De inleider gaf heel wat uitzichten aan van de eigen opdracht van de herder in het parochieteam.

Wat is nieuw voor je in deze visie op de herder in het parochieteam ?

Wat vooral zou jij willen beklemtonen?

Waar heb je het misschien moeilijk mee?

DERDE STAP: HET FEDERATIETEAM EEN ORGAAN VOOR DE HERDERLIJKE ZORG

In elke plaatselijke kerk is de herderlijke zorg allereerst toevertrouwd aan de *bisschop*. Maar in een plaatselijke kerk met honderden feitelijke gemeenschappen kan hij dit niet alleen: hij doet beroep op *priesters*. Hij vertrouwt de zorg voor een parochie of voor meerdere parochies toe aan één of meerdere priesters. Er bestaat geen parochiegemeenschap zonder priester. De herderlijke zorg ligt bij de priester.

Wij komen nu in ons bisdom in een fase waarin ook de priesters deze herderlijke zorg niet meer alleen aankunnen. Er is nood aan *diakens en leken* die met hen meewerken in de pastorale zorg. Wij kennen reeds de *diakens en parochieassistenten*: benoemd door de bisschop om met de priester of priesters mee te werken in de pastorale zorg voor de parochiegemeenschappen van één federatie. Wellicht is er weldra her en der ook nog nood aan leken die geheel als vrijwilliger met de priester(s) meehelpen in de pastorale zorg. Het kerkelijke recht voorziet dit uitdrukkelijk.

In vele federaties zullen de priesters weldra niet in staat zijn om de herderlijke dienst op te nemen op alle plaatsen waar dit toch nodig is: de verschillende parochieteams, federatieraad, kerkfabrieken, catechistengroepen ... Het is dus nodig dat zij hulp krijgen van diakens en leken. Zo kan een diaken of leek in de herderlijke functie de catechese opvolgen, de zorg voor de zieken, de jongerenwerking of de kinderwerking, de diaconie van de parochie of een of meerdere kerkfabrieken.

De herderlijke zorg wordt dan in feite ingevuld door een kleine ploeg mensen. Het zal uiteraard nodig zijn dat deze ploeg regelmatig samenkomt om elkaar veel te vertellen, om de kwesties die zich stellen te bespreken, om gezamenlijk te kijken hoe ze bepaalde situaties best aanpakken. De plaats voor dit overleg van de priesters samen met de diakens en leken die met hen samenwerken in de herderlijke zorg is het *federatieteam*.

Het federatieteam is niet de plaats waar alles voor de parochies of de federatie beslist en beklonken wordt, maar waar de priesters samen met de diakens en leken die met hen in de pastorale zorg meewerken met elkaar uitwisselen en overleggen hoe ze gestalte geven aan de pastorale zorg: Hoe moeten we dit of dat begrijpen en beoordelen? Wat is de juiste evangelische oriëntatie? Hoe kunnen we de christenen van deze parochie meer bij iets betrekken ...

Het federatieteam bestaat dus uit de priesters aan wie de bisschop de pastorale zorg voor de parochies van deze federatie heeft toevertrouwd, maar ook de diaken(s), parochieassistenten en andere leken die met de priesters in de pastorale zorg meewerken.

De diakens en parochieassistenten ontvangen hun benoeming van de bisschop.

Voor het opnemen van andere leken in het federatieteam lijkt de instemming van de bisschop nodig. Er is nood aan een procedure voor het opnemen van leken in het federatieteam.

De leiding van het federatieteam ligt bij de moderator. Indien de priesters in solidum benoemd zijn, is het ook de moderator die tegenover de bisschop verantwoording aflegt over de pastorale zorg in deze federatie.

Temidden van de parochiegemeenschappen draagt elk lid van het federatieteam zijn deel in de pastorale zorg, modereert hij de uitwisseling, de dialoog, de reflectie, de besluitvorming in een parochieteam, een catechistenploeg, een kerkfabriek, een federatieraad. Elk lid van het federatieteam is geroepen om een moderator te zijn van al wat de Geest aan het volk schenkt.

Een lid van het federatieteam vertegenwoordigt dus niet een parochie of een sector van de pastoraal in het federatieteam. Hij of zij maakt deel uit van de ploeg aan wie de pastorale zorg voor heel de federatie is toevertrouwd.

Bespreking bij de derde stap

- De herderlijke zorg zal in een federatieteam steeds meer ingevuld worden door een kleine ploeg mensen: een of meerdere priesters, die geholpen worden door een of meerdere diakens(s) en leken.

Hoe zie je dat voor de parochies van jouw federatie?

Wat lijkt je daar belangrijk in als priester, diaken of leek?

- Het federatieteam is niet de plaats waar alles voor de federatie beslist en beklonken wordt, maar waar de priesters samen met de diakens en leken die met hen in de pastorale zorg meewerken met elkaar uitwisselen en overleggen hoe ze gestalte geven aan de pastorale zorg

Wat is nieuw voor je in deze visie op het federatieteam?

Wat vind je daarin belangrijk?

Hoe kunnen we naar zulk een federatieteam toegroeien?